

УДК 94(376)(092):355.02

Партола В.В.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛУЦІЯ КОРНЕЛІЯ СУЛЛИ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ ЙОГО ДИКТАТУРИ (107-82 Р. ДО Н.Е.)

У даній статті була розглянута проблематика військово-політичної діяльності Луція Корнелія Сулли до початку встановлення його диктатури в контексті розпаду пізньої Римської Республіки. На основі вітчизняних та іноземних джерел було висвітлено шлях Луція Корнелія Сулли до диктатури в Римі, який не був схожий на будь-який інший прихід до влади правителів Римської республіки.

Ключові слова: патрицій, плебей, популяри, оптимати, квестор, претор, легат, нобілітет, військовий трибун, консул, військовий переворот, громадянська війна, диктатура.

Партола В.В. Военно-политическая деятельность Луция Корнелия Суллы до установления его диктатуры (107-82 г. до н.э.)

В данной статье была рассмотрена проблематика военно-политической деятельности Луция Корнелия Суллы до начала установления его диктатуры в контексте распада поздней Римской Республики. На основе отечественных и иностранных источников был освещен путь Луция Корнелия Суллы к диктатуре в Риме, который был не похож на любой приход к власти правителей Римской республики.

Ключевые слова: патриций, плебей, популяры, оптиматы, квестор, претор, легат, нобилитет, военный трибун, консул, военный переворот, гражданская война, диктатура.

Partol V.V. The military and political activity of Lucius Cornelia Sulla prior to the establishment of his dictatorship (107-82 BC)

This article is devoted to the problem of military-political activity of Lucius Cornelius Sulla to the beginning of establishment of his dictatorship in the context of decay of Late Roman Republic. On the basis of local and foreign sources represented was Lucius Cornelius Sulla to dictatorship in Rome, which was not like that of either other coming to power ruler of Rome Republic.

Key words : patrician, plebeian, populists, optimas, questor, praetor, legate, nobilitet, military tribune, consul, military coup, civil war, dictatorship.

Постановка проблеми. Шлях приходу до диктатури Луція Корнелія Сулли, що відбувся в 82 р. до н. е. в пізній Римській Республіці. Питання приходу до «необмеженої» диктатури Сулли становить інтерес для вітчизняних та іноземних науковців. Саме Луцій Корнелій Сулла першим в римській історії захоплював Рим силою, раніше до нього цього ніхто не робив. Його жага до влади, військовий та дипломатичний талант може бути хорошим прикладом для учнів. Луцій Корнелій Сулла показав, що до влади може прийти людина не лише з багатого роду. Він показав, що за своє становище та авторитет у суспільстві потрібно боротися. Для розуміння, того як саме Луцій Корнелій Сулла прийшов до необмеженої влади потрібний ретельний аналіз цього явища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана тема досліджена багатьма науковцями. Основною джерельною базою статті є роботи вітчизняних та іноземних дослідників. У своїй роботі я використовував працю Циркіна [13], в якій він докладно описав події громадянської війни між Суллою та Гаєм Марієм, її перебіг та результат. Такі дослідники як Короленков А. В. та Смиков Е. В. [9] у своїй праці Сулла добре висвітили всю біографію Луція Корнелія Сулли на основі давньоримських першоджерел. За допомоги праці Егорова А.Б. Партія Сулли: союз аристократів і маргіналів [1] можна прослідкувати за допомогою чого Сулла знайшов підтримку у сенаті та народі задля того, щоб стати диктатором Римської республіки.

Метою статті є аналіз військово-політичної діяльності Луція Корнелія Сулли до початку встановлення його «необмеженої диктатури».

У дослідженні військово-політичної діяльності автором розглядається подієво-фактажевий матеріал. При написанні статті використано як загальнонаукові методи так і спеціальноісторичні: історико-хронологічний, порівняльно-історичний підхід.

Виклад основного матеріалу. Луцій Корнелій Сулла належав до роду Корнеліїв, який хоч і був патриціанським, але великого впливу на справи Римської республіки не мав. З книги «Порівняльні життєписи» Плутарха нам відомо, що фінансове становище його родини було гіршим ніж в інших знатних родів, тому йому довелося почати політичну кар'єру дещо пізніше на відміну від його однолітків із знатних сімей. Якщо мінімальний віковий ценз на посаду квестора був 27 років, то Луцій Корнелій Сулла став ним у 31 рік. Він був підлеглим полководця Гаю Марію, який взяв його з собою на Югуртинську війну. Першим завданням Сулли був збір в Італії значного допоміжного кінного війська і перекидання його в Північну Африку. Суллі знадобилося лише кілька місяців, щоб впоратися з цим і зарекомендувати себе з найкращого боку. Незабаром Луцію вдалося завоювати повагу воїнів завдяки вмільому керівництву військами в такому юному віці, хоча, можливо, причиною тому було його чарівність [8, с.32].

Дещо пізніше він отримав посаду легата і представляв інтереси Риму під час переговорів з мавританським царем Бокхом. Сулла показав, що він мав хист дипломата, закінчивши майже 7-літні бойові дії завдяки вдалим переговорам. За допомоги своїх умінь як полководця і дипломата він стрімко виріс в очах римського нобілітету і став важливою фігурою в римському суспільстві [9, с.112].

Одразу після закінчення Югуртинської війни Сулла під командуванням Гая Марія вирушив на північ Італії задля охорони північних кордонів від нападу союзу галльських племен. У 104 р. до н.е. він займав посаду легата, а в 103 році до н.е. став військовим трибуном. На цій війні він в черговий раз продемонстрував якості воєначальника та дипломата. У 104 р. до н.е. він взяв у полон вождя тектосагів Копілла, а трохи згодом за допомогою переговорів відмовив плем'я марсів вступати у війну і навіть схилив їх на бік Римської республіки. Але, незважаючи на всі свої заслуги, він у 102 р. до н.е. перейшов під командування Квінта Лутация Катули, де знову став легатом. У 101 р. до н.е. завершилася Кімврска війна перемогою римлян над германцями в битві при Верцеллах, в якій Сулла приймав безпосередню участь [10, с. 189].

Після закінчення Кімврської війни Сулла захотів почати свою політичну кар'єру і приблизно в 100 р. до н.е. висунув свою кандидатуру на посаду претора, але став ним лише через рік. Потім ще через рік він став намісником в провінції Кілікія до 91 р до н.е. За дорученням сенату Сулла спробував посадити на трон в сусідній Каппадокії проримсько орієнтованого Аріобарзана I. Около 97 року Аріобарзан був обраний на трон проримським угрупованням, після чого понтійський цар Мітрідат VI спробував повалити Аріобарзана чужими руками. У результаті Сулла, який мав в своєму розпорядженні невелику армію, довелося зіткнутися з Каппадокійським узурпатором Гордієм і вірменським царем Тиграном II, армія яких була розбита Суллою. Під час намісництва Сулла також був першою римською посадовою особою, яка прийняла посольство з Парфії. Сулла провів «тресторонні переговори» з питання про дружбу і союз між Парфією і Римом, встановивши при цьому три крісла – одне для парфянського посла Оробаза, друге – для себе, третє – для Аріобарзана [11, с.273].

У цьому ж самому році розпочалася Союзницька війна через повстання італіків. На цій війні він знову був легатом під командуванням консула Луція Юлія Цезаря. У 89 р. до н.е. він очолив римський наступ в Кампанії та Самнії. Спершу армія Сулли напала на загін італіків Луція Клуенція, але через поспішність в приготуваннях вона була звернена до втечі італіками. Під час відступу назустріч втікаючій сулланській армії поспішав його резерв, завдяки якому вже Клуенцій був змушений відступити. Однак Клуенцій знаходився поблизу, і незабаром, посиливши свою армію за допомогою галлів, вийшов для битви з Суллою. Потім Сулла увійшов в Самніт, в область гірпінів, де спершу взяв у облогу місто Еклан. Жителі Еклану чекали прибуття підкріплень з Луканії і просили Суллу дати їм відстрочку нібито на роздуми. Розгадавши задум екланців Сулла за відведений їм час обклав дерев'яну стіну міста хмизом, а потім підпалив. Еклан капітулював, але Сулла, на відміну від інших, хто здався йому міст, віддав його на поталу своїм солдатам, пояснюючи, що Еклан здався не через лояльність римлянам, а по необхідності. Через деякий час після цього Сулла несподівано напав на воєначальника самнітів Мотілала з тилу і розбив його, а потім захопив і нову столицю повсталих італіків, Бовіан. Сулла вів успішні бойові дії на цих територіях і зміг розгромити сили італіків на півдні Аппенінського півострова. Для нього ця війна була дуже успішною. Завдяки своїм військовим успіхам його авторитет значно зріс. У 88 р. до н.е. він висунув свою кандидатуру на посаду консула і зміг здобути цю посаду і в результаті жеребу отримав намісництво в провінції Азія. Але в цей час цар Понту Мітрідат VI почав війну проти Риму на території Малої Азії [12, с. 78].

Також в цей час на території самого Риму почалися суперечки між консулами Суллою та Марієм за право командування військами у війні проти Мітрідата. Союзник Марія Сульпіцій зміг прийняти закон про надання права Гаю Марію воювати проти Понтійського царства та надання в його руки армію. Прагнучи повернути собі командування і вигнати Марія, Сулла повернув свої війська на Рим, попередньо заручившись підтримкою самих солдатів. Більшість з них служили під його командуванням з початку Союзницької війни і вони практично не грабували Італію, через що перспектива походу в багату Азію здавалася вкрай привабливою. Сулла переконав солдатів, що Марій найме нових солдатів, і війська закидали камінням трибунів, які прибули прийняти у Сулли командування. Це був перший випадок, коли магістрат використовував свої війська для захоплення Риму [1, с. 130].

Але Сулла прибув до своєї армії, яка була розташована в Греції, раніше ніж трибуни з столиці, повів свої війська на Рим з якими успішно його захопив. Це був перший військовий переворот в історії Римської держави. Будучи консулом Сулла наказав частину своїх супротивників вбити або вигнати за межі держави. У 87 р. до н.е. Сулла прибув до Греції, щоб очолити армію для походу проти Мітрідата VI. Спочатку він здобув перемогу над понтіяцями в районі Афін, а потім взяв місто штурмом. Після цього він віддав місто на розграбування своїм солдатам, що вилитося в вбивство багатьох громадян. У результаті цього багато афінян наклали на себе руки, очікуючи швидкого руйнування міста. Однак потім Сулла, взявши Акрополь, де зміцнився афінський тиран, помилував місто, обгрунтувавши це його славним минулим [8, с. 211].

У битвах при Херонеї та біля Орхомена Сулла розгромив війська Понтійського царства на чолі з Археласом. У 85 р. до н.е. було проголошено Дарданський мир, за яким Понтійське царство залишалося незалежним у своїх колишніх кордонах. У цей час на території Аппенінського півострова прихильники Гая

Марія вирішили взяти владу в державі у свої руки і почали винищувати прихильників Сулли. У 83 р. до н.е. Сулла зійшов на берег південної Італії та відновив на ній свою владу. Він швидко просувався до Риму, оскільки маріанці виявилися зовсім не готовими до війни. Крім того, йому кілька разів вдавалося роз'єднати супротивників і навіть переманити на свою сторону цілі легіони. До Сулли стікалися як представники родовитої знаті бачили в Суллі свого захисника, так і незадоволені з числа маріанців. Крім того, часто на бік Сулли переходили прості солдати. Це було пов'язано насамперед з обіцянкою Сулли роздати всім, хто воював на його стороні, землю (цю обіцянку він згодом виконав). Одна з перших битв відбулася у Канузія в районі гори Тіфати між Гаєм Норбаном і Суллою, де переможцем став останній [2, с. 188].

По дорозі до Риму до військ Сулли приєдналися Гней Помпей та Марк Красс. Спочатку вони взяли в облогу місто Пренесте, де був розташований Гай Марій молодший зі своїми військами. Битва між Суллою з одного боку, і об'єднаним військом маріанців з іншої, сталася на початку 82 року. Армія Сулли поступалася в чисельності маріанській, проте остання була складена з молодосвідчених італіків, які не горіли прагненням померти в бою. Відомо також, що в битві на боці маріанців брало участь багато італіків з племен самнітів і луканців. У ході битви Сулла спочатку здобув перемогу на правому фланзі битви (ним командував Марк Ліциній Красс), в той час як його лівий фланг був звернений до втечі. Відступаючи постаралися сховатися в Римі через Коллінські ворота, проте солдати Сулли, що чергували на стінах, закрили ворота за допомогою механічного пристосування. Це покалічило кілька десятків солдатів, але змусило повернути і продовжити бій інших. Битва тривала всю ніч, і в ній перемогу здобув Сулла. Завершального удару завдали у битві біля Коллінських воріт [13,с.116]. Після захоплення Риму вдруге, він встановив свою одноосібну владу як диктатор, яка отримала назву «безстрокового диктатора».

Отже, шлях Луція Корнелія Сулли до отримання одноосібної влади мав багато перешкод, які він подолав за допомогою свого військового та дипломатичного таланту. Завдяки своїм вмінням як полководця та оратора він зміг заручитися підтримкою армії, на яку він спирався впродовж своєї політичної кар'єри задля того, щоб стати правителем Риму.

Проаналізувавши шкільні підручники з історії стародавнього світу для 6 класу, я дійшов висновку, що тема військово-політичної діяльності Луція Корнелія Сулли не достатньо висвітлена в деяких підручниках. Наприклад, у підручнику за авторства О. І. Шалагінової та Б. Б. Шалагінова про шлях до здобуття Сулли диктаторських повноважень написано доволі добре, описані самі головні моменти його проходження по кар'єрній сходинці. У підручнику з історії стародавнього світу О. І. Пометун, П. В. Мороз, Ю. Б. Малієнко описано не так докладно, як в попередньому підручнику. У підручнику О. Г. Бандровського, В. С. Власова про Суллу написано лише кілька речень, які стосуються лише його часів диктаторства. У підручнику С. В. Д'ячкова, О. П. Мартем'янова описано лише час громадянської війни між Марієм та Суллою та диктатурою. У підручнику С. О. Голованова, С. В. Костирко описано лише період Мітридатової війни та період диктатури Сулли. Отже, військово-політичний шлях Сулли до встановлення диктатури описаний доволі непогано, але ця тема в шкільних підручниках могла бути розкритою набагато краще.

Таким чином, проблема дослідження військово-політичної діяльності Луція Корнелія Сулли є доволі популярною у вітчизняних та іноземних істориків. Але ретельнішому вивченню цієї проблематики заважає недостатня першоджерельна база, якою володіють зараз сучасні історики. На сьогодні є не досить добре вивченими роки юності Сулли, часи його перебування в Кілікії. Хоча про його життєвий шлях відомо достатньо, але є ще прогалини його біографії, які не висвітлено в наукових працях, тому історикам є ще над чим працювати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Егоров А. Б. Партия Суллы : союз аристократов и маргиналов / А. Б. Егоров // *Studia Historica*. – 2006. – № 6. – С. 128 – 152.
2. Егоров А. Б. Рим на грани эпох. Проблемы рождения и формирования принципата / А. Б. Егоров. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1985. – 222с.
3. Історія стародавнього світу 6 клас / Бандровський О. Г., Власов В. С. – К.: Генеза, 2014. – 273 с.
4. Історія стародавнього світу 6 клас / Голованов С. О., Костирко С. В. – К.: Грамота, 2006. – 297 с.
5. Історія стародавнього світу 6 клас / Д'ячков С. В., Мартем'янов О. П. – Х.: Ранок, 2006. – 336 с.
6. Історія стародавнього світу 6 клас / Пометун О. І., Мороз П. В., Малієнко Ю. Б. – К.: Освіта, 2014. – 256 с.
7. Історія стародавнього світу 6 клас / Шалагінова О. І., Шалагінов Б. Б. – К.: Пед. преса, 2006. – 288 с.
8. Инар Ф. Сулла / Франсуа Инар. Сулла [Пер. з французького В. Сидоренка] – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 416 с.
9. Короленков А. В. Сулла / А. В. Короленков, Е. В. Смыков. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 428 с.
10. Моммзен Т. История Рима в пяти томах / Теодор Моммзен. История Рима в пяти томах [Пер. з немецкого С. Ковалев, Н. Машкин] – СПб.: «Ювента», 2005. – Т.2. – 336 с.
11. Сергеев В. С. Очерки по истории Древнего Рима / В. С. Сергеев. – М.: ОГИЗ. Госсосоэкономиздат, 1938. – 368 с.
12. Утченко С. Л. Древний Рим: события, люди, идеи / С. Л. Утченко. – М.: Наука, 1969. – 317 с.
13. Циркин Ю. Б. Гражданские войны. Победенные / Ю. Б. Циркин. – СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2006. – 314 с.

REFERENCES

1. Egorov AB The party of Sulla: the alliance of aristocrats and marginals / AB Egorov // Studia Historica. - 2006. - No. 6. - P. 128 - 152.
2. Egorov AB Rome on the brink of epochs. Problems of the Birth and Formation of the Principate / AB Egorov. - Leningrad: Leningrad University Press, 1985. - 222p.
3. Історія стародавнього світу 6 клас / Bandrovsky OG, Vlasov VS - К. : Genesis, 2014. - 273 p.
4. History of the Old Believers 6 classes / Golovanov SO, Kostirko SV - К. : Diploma, 2006. - 297 p.
5. History of the Old Believers 6 classes / D'yachkov S. V., Martem'yanov OP - Н. : Ranok, 2006. - 336 p.
6. Історія стародавнього світу 6 клас / Pometun O. I., Moroz P. B., Malienko Yu. B. - К. : Osvita, 2014. - 256 p.
7. Історія стародавнього світу 6 клас / Shalaginova O. I., Shalaginov BB - К. : Ped. Press, 2006. - 288 p.
8. Inar F. Sulla / Francois Inar. Sulla [Trans. from the French V. Sidorenka] - Rostov-on-Don: Phoenix, 1997. - 416 p.
9. Korolenkov AV Sulla / AV Korolenkov, EV Smykov. - Moscow: Young Guard, 2007. - 428 p.
10. Mommsen T. History of Rome in five volumes / Theodore Mommsen. The history of Rome in five volumes [Trans. from the German S. Kovalev, N. Mashkin] - SPb. : "Juventa", 2005. - T.2. - 336 s.
11. Sergeev VS Essays on the history of ancient Rome / VS Sergeev. - Moscow: OGIZ. Gossotsecheizdat, 1938. - 368 p.
12. Utchenko SL Ancient Rome: events, people, ideas / SL Utchenko. - Moscow: Nauka, 1969. - 317 p.
13. Tsirkin Yu. B. Civil wars. Defeated / Yu. B. Tsirkin. - St. Petersburg: St. Petersburg University Press, 2006. - 314 p.

УДК 371.3: 373.54.3:94

Моцак С.І.

Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С.Макаренка

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З ПРЕДМЕТУ В СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ

Моцак С.І. Роль та місце позаурочної роботи з предмету в сучасній шкільній історичній освіті

В статті визначено роль позаурочної діяльності в навчально-виховному процесі підрастаючого покоління. Проведений аналіз теоретичних джерел зумовив виокремлення в дослідженнях основних напрямів позаурочної роботи. Уточнено понятійний апарат: позаурочна робота, позаурочна навчальна діяльність, позанавчальна робота, позакласна робота, позашкільна робота, позаурочна навчальна робота з історії.

***Ключові слова:** Нова українська школа, позаурочна робота, позаурочна навчальна діяльність, позанавчальна робота, позакласна робота, позашкільна робота, позаурочна навчальна робота з історії.*

Моцак С.І. Роль и место внеурочной работы по предмету в современном школьном историческом образовании

В статье определены роль внеурочной деятельности в учебно-воспитательном процессе подрастающего поколения. Проведенный анализ теоретических источников обусловил выделение в исследованиях основных направлений внеурочной работы. Уточнен понятийный аппарат: внеурочная работа, внеурочная учебная деятельность, внеучебная работа, внеклассная работа, внешкольная работа, внеурочная учебная работа по истории.

***Ключевые слова:** Новая украинская школа, внеурочная работа, внеурочная учебная деятельность, внеучебная работа, внеклассная работа, внешкольная работа, внеурочная учебная работа по истории.*

Motsak S.I. The role and place of extra-curricular work on the subject in modern school historical education.

The article defines the role of extra-curricular activities in the educational process of the younger generation. The analysis of theoretical sources led to the emphasis on research in the main areas of extra-curricular work. The conceptual apparatus is specified: extra-curricular work, extra-curricular educational activity, extracurricular work, extra-curricular work, extra-curricular educational work on history.

***Key words:** New Ukrainian school, extra-curricular work, extra-curricular educational activity, extracurricular work, extra-curricular work, extra-curricular work, extra-curricular educational work on history.*

Постановка проблеми. Сьогодні ми маємо будувати Нову українську школу. Школу у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті.

Позаурочна робота з історії в умовах Нової української школи має великі можливості для вирішення цих завдань, оскільки саме вона дає можливість поглиблювати історичні знання та є важливим резервом і засобом формування та розвитку інтересу учнів до історії, успішного оволодіння ними компетентностями та надає більш широкі можливості для творчої діяльності як учителів, так і учнів.

Правильно організована позаурочна робота з історії має сприяти розвитку та поглибленню історичного мислення, формуванню позитивної історичної самоідентифікації, вихованню особистісних рис громадянина України, загальнолюдських, духовних цінностей, демократизму, патріотизму, вчити критично мислити та готувати сучасного учня до свідомої активної участі в суспільному житті.

А тому проблема організації позаурочної роботи в шкільній історичній освіті за умов створення Нової української школи набуває важливого значення.